

8. Talmud Bavli, Taanis 20b

תנו רבנן מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות שאינן ראויות ליפול ולא הראויות ליפול הי ניהו בריאות הי ניהו שאינן ראויות ליפול הי ניהו רעועות הי ניהו ראויות ליפול לא צריכא דנפלו מחמת גובהיהו "אי נמי דקיימן אגודא דנהרא כי ההיא אשיתא רעועה דהואי בנהרדעא דלא הוה חליף רב ושמואל תותה אע"ג דקיימא באתרה תליסר שנין (א) יומא חד איקלע רב אדא בר אהבה להתם אמר ליה שמואל לרב ניתי מר נקיף אמר ליה לא צריכנא האידינא דאיכא רב אדא בר אהבה בהרן דנפיש זכותיה ילא מסתפינא רב הונא הוה ליה ההוא חמרא בההוא ביתא רעיעא ובעי לפנייה עייליה לרב אדא בר אהבה להתם משכי' בשמעתא עד דפנייה בתר דנפק נפל ביתא ארגיש רב אדא בר אהבה איקפד סבר לה כי הא (ב) דאמר רבי ינאי - לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי גם שמא אין עושין לו גם ואם תימצי לומר עושין לו גם מנכין לו מזכותיו אמר רב חנן מאי קרא דכתיב 'קטנתי מכל החסדים, ומכל האמת מאי הוה עובדיה דרב אדא בר אהבה כי הא

9. Rambam, Hichos Rotzeiach 12:6

וכן לא ינעוץ הסכין בתוך האתרוג או בתוך הצנן שמא יפול אדם על חודה וימות, וכן אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי או על גשר רעוע או להכנס לחורבה, וכן כל כיוצא באלו משאר הסכנות אסור לעמוד במקומן. +/השגת הראב"ד/ וכן לא ינעוץ הסכין בתוך האתרוג או בתוך הצנן שמא יפול אדם. א"א גם זה מפרשים משום ביזוי אוכלין שעושה מהן תיק לסכין. +

10. Talmud Bavli, Kiddushin 39b

שמעיה וריב"ז ז"ל על יעקב ויטב
שכר מצוה צהאי עלמא ליכא כלל:
מחשבה רעה אין הקב"ה
מצרפה למעשה.
ועובדי עבודת כוכבים איפסא מחשבה
רעה (הקב"ה מרפא למעשה דכתיב
(שופטים 6) מחמס אחין יעקב תכסך
צושה וכרת לעולם ולא מנינו שעשה
עשו ליעקב שום רעה אלא מחשבתו
הרעה אשר חשב עליו מרפא הקב"ה
למעשה ומחשבה טובה של עובדי
כוכבים אין הקב"ה מרפא למעשה
דכתיב צדניאל (ג) (ודריוש) עד
מעלי שמשא הוה משמך (לשחונתיה
פירוש שהיה דריוש עושה כל כחו
להזיל דניאל מגוב אריות אלמא
אע"ג שהזילו עד הערב קאמר קרא
אלא הזילו אלא מבקש להזילו
מדכתיב לשחונתי ולא כתב וסחינה:)
ועשה
אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור (והוא א"ר אלעזר
שלוחי מצוה אין נווקין התם בהליכתן שאני והא אמר רבי אלעזר) שלוחי
מצוה אינן נווקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רעוע הוה דקביע הזיקא
וכל היכא דקביע הזיקא לא סמכינן אניסא דכתיב (ויאמר שמואל איד
אלך ושמע שאול והרגני אמר רב יוסף (אילמלי דרשיה אחר להאי קרא
כרבי יעקב בר ברתיה לא חמא ואחר מאי (הוא איכא דאמרי כי האי גוונא
הוא ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית) המתורגמן הוא דהוה גריר ליה דבר
אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חמא רמי רב טובי בר רב

When One Can Take Risks?

11. Talmud Bavli, 21a

דאמר ימצוה לקיים דברי המת אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו גידם משתי ידיו קיטע משתי רגליו וכל גופו מלא שחין והיה מוטל בבית רעוע ורגלי ממתו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים פעם אחת [היתה ממתו מונחת בבית רעוע] בקשו תלמידיו לפנות ממתו ואח"כ לפנות את הכלים אמר להם בניי פנו את הכלים ואח"כ פנו את ממתו שמוכסח לכם שכל זמן שאני בבית אין הבית נופל פיננו את הכלים ואחר כך פיננו את ממתו ונפל הבית אמרו לו תלמידיו רבי וכי מאחד שצדיק גמור אתה למה עלתה לך כך אמר להם בניי אני גרמתי לעצמי שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה עמי משוי ג' חמורים אחד של מאכל ואחד של משחה ואחד של מיני מגדים בא עני אחד ועמד לי בדרך ואמר לי רבי פרנסני אמרתי לו המתן עד שאפרוק מן החמור לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו הלכתי ונפלת על פניו ואמרתי עיני שלא חסו על עיניך יסומו ידיי שלא חסו על ידיך יתגדמו רגליו שלא חסו על רגליך יתקטעו ולא נתקרה דעתי עד שאמרתי כל גופי יהא מלא שחין אמרו לו אוי לנו שראינוך בכך אמר להם אוי לי אם לא ראיתוני בכך וואמאי קרו ליה נחום איש גם זו דכל מילתא דהוה סלקא ליה אמר גם זו לטובה וזימנא חדא בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר אמרו מאן יזיל יזיל נחום איש גם זו

12. Talmud Bavli, 19b

והמיט אינו מתגבל יפה ת"ר פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשותות הלך נקדימון בן גוריון אצל ארון אחד אמר לו הלוויני שתים עשרה מעיינות מים לעולי רגלים ואני אתן לך שתים עשרה עינות מים ואם איני נותן לך הרניי נותן לך שתים עשרה כבר כסף וקבע לו זמן כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים בשחרית שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך שלח לו עדיין יש לי זמן כל היום כולו שלי הוא בצהרים שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך שלח לו עדיין יש לי שהות ביום כמנחה שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך שלח לו עדיין יש לי שהות ביום לנלג עליו אותו ארון אמר כל השנה כולה לא ירדו גשמים

ועכשיו ירדו גשמים (6) נכנס לבית המרחץ בשמחה עד שהאדון נכנס בשמחתו לבית המרחץ נקדימון נכנס לבית המקדש כשהוא עצב נתעטף ועמד בתפלה אמר לפניו רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי שיהו מים מצויין לעולי רגלים מיד נתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים עד שנתמלאו שתים עשרה מעינות מים והותירו

Confidence

13. Talmud Bavli, Bava Basra 119b

(7) ויקרב משה את משפטן לפני ה' דרשניות הן שהיו אומרות אילו היה [לו] בן לא דברנו והתניא בת אמר ר' ירמיה סמי מכאן בת אבוי אמר אפילו היה בת לבן לא דברנו צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן תני רבי אליעזר בן יעקב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה איני והא אמר רב חסדא ניסת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים בת עשרים יולדת עד ארבעים בת ארבעים שוב אינה יולדת אלא מתוך שצדקניות הן נעשה להן גם כיוכבד דכתיב (8) וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי

14. Rashbam, ad loc.

מחלה וטעה חגלה ומלכה ומלכה לפני דודיהן לנשים דאף על גב דהותרו לטוב צעייניהן לא ראו להדבק אלא בהגונים: דא נישאת פחותה מאדבעים. שהיו מנסות להגון להן: שוב אינה יודעת. ואם נחטבו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן והן נמי לא היה להן להתעבד עד ארבעים שנה מאחר שלא ילדו עוד: ומשני מתוך שצדקניות היו. צדקנות ^א צדקתן שיעשה להם נס כיוצא ולכך נחטבו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון: כיוצא. שילדה אחר ארבעים ^ב ומיהו משואה איכא למימר דהו קודם ארבעים:

For Saving Others

15. Sefer Av Chochma

ה"שדי חמד" מבהיר כי נראה לו לכאורה שמותר לאדם להסתכן - כדי להציל את הרבים שלא ינזקו. כך נהג רבי חנינא בן דוסא כדי להציל את הציבור מפני הערוד, כך עשה נחום איש גם זו כדי להציל את תלמידיו מפני המפולת וכך עשה נקדימון בן גוריון כדי להשיג מים לעולי רגלים¹⁶. כשמדובר במטרה ציבורית כוללת, הרי שהערכים האישיים של התרחקות מכל סכנה מקבלים היבט אחר.

מעניינת בהקשר זה פסיקה הלכתית של הרב שלמה זלמן אויערבך¹⁷, בנוגע לחייל ששירת בחיל המודיעין, שם הצליחו להתחקות אחר רשת תקשורת של מדינה עויינת ולפענח את הצופן שלה, כשתפקידו של החייל היה לעסוק בפענוח הצופן באמצעות מחשב, לרבות בשבת. טענתו של החייל בפני מפקדיו היתה, שבשבת ברצונו לפענח רק חלק מהשרדים, אלו שלגביהם קיימת סכירות גבוהה שהם נוגעים לישראל, ואילו שדר שהסבירות שהוא קשור לישראל נמוכה, ברצונו להניח ולפענח במוצאי שבת. מפקדיו טענו כי הם סומכים על שיקול דעתו, אבל רק כשהוא מבוסס על מידע עוברתי, והיינו לאחר שפענח את כל השרדים באופן מלא. לכן, הם חייבו אותו לפענח הכל, ולהעביר למפקדיו רק מה שחיוני. החייל פנה לרב אויערבך, אשר פסק לו כי מפקדיו צודקים וכי הוא חייב לפענח את כל השרדים. זאת מחמת הנימוק הבא:
אכן, מבחינה הלכתית אין כל הברל בין פיקוח נפש של יחיד לפיקוח נפש של רבים, שהרי כל המציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם ומלואו. אבל, ישנו בכל זאת הברל בין רמת הסיכון שרשאי היחיד ליטול על עצמו, לבין פיקוח נפש של הרבים.

16. Chafetz Chaim, footnote 2 to Pesicha of Sefer Ahavas Chesed

* הג"ה וג"ל לפי מה שדוע שהצבות קיימו כל התורה שכתב ושבע"פ וכדכתיב עקב חבד שמע הצרהם צולו וט' ונודתו וכדפירש רש"י כס טונת הצרהם היה

כדי לקיים צזה מה שכתוב לא תעמוד על דם רעך וע"פ המקובל לנו מהז"ל [סנהדרין ע"ג] דמהויב אפילו לשכור הנשים לזה כדי להליל את הצירו מן הגויים והלישמים ע"פ ז"ה שהיה מוקם סנה צמה בד' של" יאונה לו כל רע ולכך אמר לו הכי"ת אח"כ במחזה ... תירא הצרם וגו' שדרך הרבה מה"ד היינו מה שקיים הנמטה בשלימותה וגם לא נהנה ממנה מאומה שלא לקח מהוט ועד כרוד נעל .

17. Sefer Mishnas Pikuach Nefesh

(ג) והלרם ראיתי בספר חסידים (בעלגין) אום תחתהר"ו
 שהארין נענינא שאין מבקשין וסומכין על הגם
 והרינו להעתיק מקלת מדגריו השייכס לעינין דין: "מה היה
 זריך הקב"ה לומר לשמואל קח עגלת בקר נכשהלך למשוך את
 דוד ונחירא שיהרגנו שאול, והלא היה ביד הקב"ה להנילו
 בלא"ה, אלא מכאן שכל דבר שיכול להיות בלא גם שקל לעשות
 אין להטריח כלפי מעלה, ואליהו ברח על נפשו שהיה ירא מאחזבל,
 והלא יכול היה אליהו לעשות שתרד אש מן השמים ותאכל את
 מבקשי רעמו, אלא דאסור לסמוך על הגם ולבקש על הגם
 כשאפשר להיות בלא גם, ואין קשה מרבי חנינא בן דוסא והערוד,
 כי דומה הדבר להא שציקשו אלישע ואליהו על שאר נקיס בעבור
 קדוש ה', עכמו"ד דספר חסידים עיי"ש באורך, והיינו
 דבמעשה דרבי חנינא בן דוסא היה משום קדוש השם להראות
 שאין הערוד ממיא אלא החטא, וזה כתיורו דבעל היפה מראה
 במסכת חעניא שזיין לדבריו בגליון הש"ס שם בצרכות, וקלת
 ז"ע דלא הוסיך בספר חסידים לסוגיין בחעניא כג דאין סומכין
 על הגם משום דמוכין לו מוכימוי, ואפשר דהן הן הדברים דהא
 דמוכין לו מוכימוי היינו משום דהטריח כלפי מעלה לעשות לו
 גם, - והנה נראה דלא רק משום קדוש ה' שריא לסמוך על גם
 אלא כל שיש לכך זורך, ומדכחב שם בספר חסידים דאין לסמוך
 על הגם כשאפשר להיות הדבר בלא גם, וא"כ ה"ה להניל חבירו
 ממיחה שריא לסמוך על הגם כשא"א באופן אחרונה, וכמשנ"מ
 לעיל.

Balanced Risks

Accepted Risks

18. Talmud Bavli, Yevamos 12b

יב: חמש עשרה נשים פרק ראשון יבמות

שלוש נשים בשמשות במוך. פי' הקונטרס מותר לשמש במוך
 אכל שאר נשים אסור משום השחתת זרע אע"ג דלא
 מופקדה אפריה ורביה וכן משמע בגדה דף ג' וס' דתנן בפ' כל
 הדי המרנה לדבוק בנשים משיבחת בלגשים תהיך ומפרש בגמרא
 משום דנשים לאו בנות הרגשה נינהו
 משמע דאי הוו בנות הרגשה היו
 אסור ומיהו מנינו לפשר דלאו בנות
 אסור הרגשה נינהו ור"ם אומר
 דלפני תשמיש ודאי אסור ליתן שם
 מוך דאין דרך תשמיש בך והרי הוא
 כמטיל זרע על העצם ועל האברים
 כשמטיל על המוך אכל אם ניתנת
 מוך אחר תשמיש אין נראה לאסור
 דהאי גבירא כי ארכייה משמש מידי
 דהיה אקטנה ואילונית דלא איתסרו
 בתשמיש משום דלאו בנות בניס נינהו
 והאשה שניתנת אח"כ מוך לא הוהרהר
 השחתת זרע כיון דלא מופקדה
 אפריה ורביה ומשמשות במוך דקתני
 הלא היינו צריכות לשמש במוך:
שמוא תעשה עוברת סגריה.
 פירש בקונטרס דכשהיא מתעברת
 וחוזרת ומתעברת דוחק האחד את
 חבירו ופוחת לזרתי: **שמוא** תנמול אם
 בנס. אם מתעברת תהא צריכה לנמול
 את בנה מלהניק. כמו ויגמול ובראשית
 כ"א לשון הבדלה: ואיזו היא י"א
 הראויה להתעבר ולמות: **מבס** י"א
שנס כו'. פחות מי"א ודאי לא תתעבר
 ויותר מי"ב אם תתעבר לא תמות:
משמשות. בלא מוך כדרכן והולכות:
ומדקאמר שמוא פתום. ולא קאמר ותמות
 דלא היו משמע שאם תתעבר תמות ודאי:
מנינו חמוסו מתאנס. כגון צילדה בקטניות
 בתוך זמן האמור למעלה בשנת י"ב
 שנתעברה ולא מתה וקיש ט"אדם את

הלכתא גרם אילונית מופרס. ואע"ג דהיור ביה אחיו וקיימא והוא
 אשמו לא מיתסרא לרתי משום גרם הכה דכי אסר רחמנא לרתי
 ערוה במקום מלוה הוא דאסרה והא כיון דאילונית היא דבלאו ערוה
 נמי לא חויא לייבום הוי לרתי גרם ערוה שלא במקום מלוה וכך מפורש
 בהלכות גדולות: **גרם מתאנס**.
 ביבום: **מחור גרוסו**. משנישאת:
משמשות במוך. מותרות לתת מוך
 במקום תשמיש כשהן משמשות כדי
 שלא יתעברו: **סנדל**. ולד שאין לו
 לזרתי פנים וקיימא לן בתוספת גדה
 (דף כ"ה:) אין סנדל שאין עמו ולד
 משל ללדס שסטר את חבירו והחור
 לזרתי לאחוריו דכשהיא מעוברת
 וחוזרת ומתעברת דוחק האחד את
 חבירו ופוחת לזרתי: **שמוא תנמול אם**
בנס. אם מתעברת תהא צריכה לנמול
 את בנה מלהניק. כמו ויגמול ובראשית
 כ"א לשון הבדלה: ואיזו היא י"א
 הראויה להתעבר ולמות: **מבס** י"א
שנס כו'. פחות מי"א ודאי לא תתעבר
 ויותר מי"ב אם תתעבר לא תמות:
משמשות. בלא מוך כדרכן והולכות:
ומדקאמר שמוא פתום. ולא קאמר ותמות
 דלא היו משמע שאם תתעבר תמות ודאי:
מנינו חמוסו מתאנס. כגון צילדה בקטניות
 בתוך זמן האמור למעלה בשנת י"ב
 שנתעברה ולא מתה וקיש ט"אדם את

הלכתא גרם אילונית מותרת ואפי' חביר
 בה ואפילו צרת בתו אילונית ואלא הא
 דקתני שנמצאו תני שהיו כי אתא רבין אמר
 ר' יוחנן אחת צרת מנאנת ואחת צרת
 אילונית ואחת צרת מוזויר גרושתו כולן
 מותרות ויתני רב כיבי קמיה דרב נחמן שלש
 נשים משמשות במוך קמנה מעוברת ומניקה
 קמנה שמוא תתעבר ושמוא תמות מעוברת
 שמוא תעשה עוברת סנדל מניקה שמוא
 תנמול בנה וימות ואיזו היא קמנה מבת י"א
 שנה ויום אחד עד י"ב שנה ויום אחד פחות
 מבאן ויתר על כן משמשת כדרכה והולכת
 דברי ר"מ וחב"א אחת זו ואחת זו משמשת
 כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו בנשים
 שנאמר ישומר פתאים ה' מודקאמר שמוא
 תתעבר ושמוא תמות מכלל דאיכא קמנה
 דמיעברא ולא מתה א"כ מצינו חמותו
 מנאנת ותנן אי אתה יכול לומר בחמותו
 ואם חמותו ואם חמוי שנמצאו אילונית או

19. Talmud Bavli, Avodah Zarah 30b

ט"ף ט"ף אמר רב חייה בר אשי אמר שמואל
"פי תאנה אין בו משום גילוי כמאן כי האי
תנא דתניא רבי אליעזר אומר אוכל אדם
ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש משום
שנאמר ישומר פתאים ה' אמר רב ספרא

20. Talmud Bavli, Yevamos 71b

עא: הערל פרק שמיני יבמות

יחד נעשור לחדש ועערב הפסקה והיו
להן ד' ימים כמשפט בן הזאה להזאה"
דאם לא היו מזין עד יום אחד עשר

רוב גובהה של עטרה ובמדבר מאי מעמא לא
מחול איבעית אימא משום חולשא דאורחא
ואירוויח

למימר דננטווה אצרהה והיכי מוכח
מינה דלא ניתנה פריעה לאצרהה
יש לומר דאין לנו לומר שננטווה

Mechanism

21. Responsa Shem Aryeh, 27

ודעי דאף בדברים שיש בהם סכנה מ"מ בדבר שהוא מנהגו
של עולם ודרך הכרח אין לחוש • דהרי ארבעה אריכים
להודות וצ"מ מהם הולכי מדברות והולכי ימים • הרי דאיכא בהם
סכנה • ומ"מ מותר לפרוש בספינה וליגך במדבר ועיין בא"ח
ה' רמ"ח לענין אם מפליגים סמוך לשבת • אבל בחול כרי
ולמה לא יחסור משום סכנה • ועי' ירושלמי פ' במה מדליקין
הלכה ו' מוצא צפר"ח דמפרש לים הגדול הוי סכנה • ח"ו
דבדברים כאלו אשר הם לנורד העולם אין חיבור כלל • וכן
אין חיבור לאשה להזדקק לצעלה אע"פ דהלידה הוי סכנה אע"פ
דאשה אינה מלווה בפ"ו וכן אפי' יש לה כמה בנים דכ"ו
הוא דרכו ומנהגו של עולם לכך אין חיבור וחשש משום סכנה •
ובקטנה איכא פלוגתא ביבמות פ"ק דר"מ ס"ל דמשמשת
בנוך דשמתא התעבר והמות • ורבנן ס"ל דמן השמים ירחמי •
משום דבקטנה איכא סכנתא יתיבה לכך ס"ל לר"מ דמחויבת
לשמש בנוך ואין דבר זה הכרח ולנורד העולם דיכולה להשת
בגדלוה • ורבנן נס צנוה לא חששו פ"ט • וכן מה שאמרו חז"ל
דכל הדברים צחוקה סכנה • ועכ"ז מותר ללכת לדרך וכן
בנכנס לדרך דלירך להשגלל מקודם כדאית' בצרכות פ' הירואה
דסיכוי שם עלילות שקרים וכה"ג כמו שפרש"י ועכ"ז אין
חיבור לכנס לשם וכדומה לזה הרבה דברים האריכים לישב
העולם ולא סגי בלא"ה • ויאל לנו מזה דלפיוש לים הגדול
לשטו היינו כדי לשוטט בעולם ולראות דברים חדשים וכדומה
כמו שפירש"י מהראוי להרחיק מזה • רק לנורד ממונות או לשהיה
כדמוכה מסוגיא דמ"ק לפי פירושי שכתבתי • וכן ללכת במדברות
ולכנס בשאר סכנות במקום שאין לנורד והכרח בודאי ראוי
להרחיק • אבל מה שהוא מנהגו של עולם אין לחוש לסכנה
כמו שכתבתי : אריה ליבוש באלוהאועיר

22. Kobetz Shiurim, Kesubos 136

קובץ שיעורים - מסכת כתובות

קלו) ומן השמים ירחמו, שנאמר שומר
פתאים ה'. וצריך ביאור, מ"ש מכל ספק סכנה
דדחי שבת ולא סמכינן אהא דשומר פתאים
ה', וכעין זה נמצא, ע"ז ל', אוכל תאנים וענבים
בלילה ואינו חושש משום שומר פתאים ה' וכן,
גדה ל"א, משמש ביום תשעים משום שומר
וגר, וצ"ל דאין האדם חייב להמנע ממנו
דרך ארץ, וממילא הוי כאילו אין בידו לשמור
את עצמו ואז נשמר מן השמים, אבל היכא
שבידו לזהות אינו בכלל פתאים, ואם לא ישמור
את עצמו הוא מתחייב בנפשו ולא יהא משומר
מן השמים.

